

Jukka Mikkonen

Tekijän toinen tuleminen

Tekijyyden ulottuvuuksia. Toim. Eeva Haverinen, Erkki Vainikkala & Tuomo Lahdelma. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 93, Jyväskylä 2008. 315 s.

Kysymykset tekijästä ja tekijyydestä ovat palanneet taiteentutkimukseen, jos kohta uudistuneina. Nykytutkimusta askarruttavat probleemit kuten monitekijyys, tarkoituksen merkitys sekä teknologian vaikutus taiteen tekemiseen.

Eeva Haverisen, Erkki Vainikkalan ja Tuomo Lahdelman toimittama *Tekijyyden ulottuvuuksia* perustuu Jyväskylän yliopistossa (jo) vuonna 2005 järjestettyyn *Dimensions of Authorship* -konferenssiin, jonka osallistajat tarkastelivat erityyppisiä tekijäpositioita kirjallisuudessa, kuvataiteessa ja musiikissa.

Tekijänimiä ja persoonia

Antologia alkaa unkarilaisen kirjallisuudentutkijan István Dobosin artikkelilla, jossa kirjoittaja tarkastelee Barthesin, Foucault'n ja Derridan tekijyysnäkömää ja luonnostelee hiukan yllätyksettömästi tekijän käsitteen "postmodernia" uudelleentulkintaa unkarilaisen kirjailijan Péter Esterházy'n "Lili Csokonai" -salanimellä vuonna 1996 laatiman romaanin avulla.

Kaisa Kurikka purkaa ansiokkaan kriittisesti soveltamansa foucault'laisen tekijä-tekijänimitekijäfunktio-apparaatin avulla Algot Untolan elämän ja kuoleman monimutkaista vaikutusta tekijänimiin Irmari Rantamala, Maiju Lassila ja J. I. Vatanen.

Cecilia Thermanin paljolti tekeillä olevaa tutkimustaan kuvaava artikkeli puolestaan luotaa tekijöiden ja lukijoiden tulkintoja tarkastelevan empiirisen kirjallisuudentutkimuksen tehtävää tekijyyden tutkimuksessa. Tarkoituksen ongelmia selvittäessään

Therman tuo kirjoitukseensa filosofista ulottuvuutta viittaamalla muun muassa myöhäisen Wittgensteinin merkitysteoreettisiin näkömääksiin ja Paisley Livingstonin aie-erittelyihin. Valitettavasti Therman ei kunnolla avaa intention käsitettä, jolla hän näyttäisi tarkoittavan tarkoituksia ja suunnitelmia mentaalisisina tiloina. Kiinnostava alue, jonka suuntaan tämäntyyppiseen tutkimukseen kuuluu teoretisointia voisi viedä, olisi Wittgensteinin myöhäisfilosofiasta kumpuavat "maltillisen intentionalismin" muodot, joissa tekijän tarkoitusten ajatellaan ilmentyvän teoksessa.

Miklós Takács sen sijaan käsittelee Nobelin kirjallisuuspalkinnon ideologista taustaa sekä Nobel-komitean käyttämää tekijyyskäsitettä kahden (palkintogaalan sivuuttaneen) voittajan (Jelinek & Pinter) seppelöinnissä esitetyn juhlapuheen perusteella. Takács muistuttaa, että Nobelin palkinto myönnetään henkilölle, joka on Alfred Nobelin testamentin mukaisesti ajanut ihmiskunnan etua ja joka palkintorahan turvin voi jatkaa hyväntekijyyttään.

Muita mielenkiintoisia aiheita ovat esimerkiksi postkoloniaalinen naistekijyys (Anna-Leena Toivasen artikkeli zimbabwelaisesta kirjailijasta Yvonne Verasta), tekijän käsite 1800-luvun ranskalaisissa jatkokertomuksissa (Jean-Yves Malherbe), levytuottajien rooli teoksen tekemisessä (Laura Ahonen), monitekijyyden ja kirjoittaja-roolihahmojen problematiikka (Risto Niemi-Pynttärin artikkeli online-draamoista) sekä tarkoituksen ja merkityksen kysymykset proseduraalisessa kirjoittamisessa (Juri Joensuun artikkeli Leevi Lehdon *Päivästä*).

Vaivana suurpiirteisyyden ja kapeus

Filosofisesti suuntautunutta lukijaa hämmäntänee, että artikkeleissa tartaan tekijyyden problematiikkaan problematisoimatta kunnolla 'tekijää', ja ettei 'intentiona' liioin pureta (miellyttävänä poikkeuksina Kurikka ja Joensuu).

Toiseksi on valitettavaa, kuinka autokraattinen asema Barthesin hulluna vuonna kirjoittamalla, argumentatiivisesti heppoisella "La mort de l'auteur" -esseellä on kokoelman kirjoituksissa. Tekijän tulkinallisen relevanssin kieltävillä tai sitä vähätteleillä ajatusperinteillä on kuitenkin pitkä historia ja kunnioitettava väite- ja perusteapparaatti; miksei esimerkiksi uskrittikiin pitkällisestä kirjallisuustieteellisestä dominanssista hiiskuta?

Harmillista on sekin, ettei toimittajien toimitusjälki juuri näy kokoelman (epäselvähkön) osiojaottelun ja artikkeleita referoivien alkusanojen jälkeen; muutamat kirjoitukset olisivat nimittäin tarvinneet paremman jäsennyksen. Besserwisseröitäköön myös, että toimitte olisi kaivannut kärkeen tekijyys-käsitteen historiaa luotaavan johdannon, jossa olisi valotettu esimerkiksi latinasta johtuvien tekijä-sanojen auktoriteettimerkitystä sekä kerrattu tekijäkielteisten oppisuuntien keskeisiä teesejä.

Kauempaa katsottuna *Tekijyyden ulottuvuuksia* viitoittaa houkuttelevia väyliä taiteentutkimukseen. Kokoelman kirjoitukset onnistuvat haastamaan lukijan pätkäilemään lukuisia tekijöihin, tekemiseen, tarkoitamiseen ja tulkittamiseen liittyviä kysymyksiä.